

Veel gestelde vragen over Rechtszaak tegen de Koninklijke Marechaussee vanwege etnisch profileren

AMNESTY
INTERNATIONAL

CONTOLE
ALT DELETE

NJC
M

PI
LP

Wat is er aan de hand?

Twee individuele burgers, Amnesty International, Controle Alt Delete, antidiscriminatiebureau RADAR en het Public Interest Litigation Project van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (PILP-NJCM) zijn een rechtszaak begonnen omdat mensen, onder wie 'niet-witte' Nederlanders, etnisch geprofileerd worden tijdens controles aan de grens. Genoemde organisaties en burgers (hierna: eisers) hebben op 26 februari 2020 de Nederlandse staat (het ministerie van Defensie en het ministerie van Justitie en Veiligheid en in het bijzonder de Koninklijke Marechaussee) gedagvaard. De eisers vragen de rechter om een grens te trekken en een einde te maken aan discriminerende grenscontroles.

Discrimineert de Koninklijke Marechaussee?

Bij grenscontroles selecteren marechaussees mensen onder meer op grond van hun uiterlijk voorkomen, huidskleur, of afkomst (ethniciteit). Dit bepaalt mede of iemand wel of niet uit de rij wordt gehaald. Ook hanteert de Koninklijke Marechaussee algemene risicoprofielen waarin ethniciteit voorkomt, zoals mannen die snel lopen, goed gekleed zijn en die er 'niet Nederlands' uit zouden zien. Dit is etnisch profileren. Dat is een vorm van discriminatie die in strijd is met de mensenrechten en het Nederlands recht en is dus verboden.

Waarom een rechtszaak?

Amnesty International, Controle Alt Delete, het PILP-NJCM, antidiscriminatiebureau RADAR en de individuele burgers hebben de regering herhaaldelijk gewezen op de schadelijke effecten van etnisch profileren. Ook internationale toezichthouders op de mensenrechten wijzen de Nederlandse staat al jaren op haar plicht om burgers tegen discriminatie te beschermen en etnisch profileren te voorkomen. Desondanks heeft de Koninklijke Marechaussee nog altijd een werkwijze die resulteert in etnisch profileren en worden 'niet-witte' mensen die de grens passeren gediscrimineerd.

Is een rechtszaak echt nodig?

De twee burgers die eiser zijn in deze zaak hebben geklaagd bij de Koninklijke Marechaussee en de Nationale ombudsman. De betrokken maatschappelijke organisaties en de twee burgers hebben herhaaldelijk aangegeven in gesprek te willen over het voorkomen van etnisch profileren. Ook de Nationale ombudsman heeft zich al eens met de kwestie bemoeid. In het rapport '[Uit de rij gehaald](#)' maakt de Nationale ombudsman duidelijk dat etnisch profileren niet mag en dat bij de werkwijze van de Koninklijke Marechaussee discriminatie op de loer ligt. Dit alles heeft niet tot wezenlijke verbeteringen geleid. Met deze rechtszaak vragen de eisers de rechter om een grens te trekken en te verbieden dat de Koninklijke Marechaussee ethniciteit gebruikt bij selectiebeslissingen en in risicoprofielen voor grenscontroles.

Wat willen jullie bereiken met deze rechtszaak?

Met deze rechtszaak vragen de eisers de rechter om een grens te trekken en de staat te verbieden dat de Koninklijke Marechaussee etniciteit gebruikt bij selectiebeslissingen en in risicoprofielen voor grenscontroles.

Wat zijn de vorderingen in deze rechtszaak?

Met een dagvaarding hebben de maatschappelijke organisaties en twee individuele burgers vorderingen ingediend die erop gericht zijn om een einde te maken aan het etnisch profileren door de Koninklijke Marechaussee bij grenscontroles. De eisers vorderen dat de rechtbank:

- voor recht verklaart dat het opstellen en gebruiken van risicoprofielen ten behoeve van MTV-controles waarvan etniciteit deel uitmaakt, in strijd is met het discriminatieverbod;
- voor recht verklaart dat het nemen van selectiebeslissingen bij de uitvoering van MTV-controles die gebaseerd zijn op etniciteit, in strijd is met het discriminatieverbod;
- de staat verbiedt ten behoeve van MTV-controles risicoprofielen op te stellen en te gebruiken waarvan etniciteit (mede) deel uitmaakt;
- de staat verbiedt bij de uitvoering van MTV-controles selectiebeslissingen te nemen die (mede) gebaseerd zijn op etniciteit;
- de staat beveelt om ervoor te zorgen dat bij de uitvoering van MTV-controles geen directe of indirecte discriminatie plaatsvindt.

De maatschappelijke organisaties en ook de twee individuele burgers vragen dus geen schadevergoeding (geld).

Wat is een MTV-controle?

De Koninklijke Marechaussee (KMar) verricht verschillende typen controles aan de Europese binnen- en buitengrenzen, waaronder de MTV-controles (Mobiel Toezicht Veiligheid) ter bestrijding van illegaal verblijf. Naast het bestrijden van illegaal verblijf heeft de KMar de taak om mensensmokkel en fraude met reis- en identiteitsdocumenten te bestrijden. Mobiel Toezicht Veiligheid (voorheen: Mobiel Toezicht Vreemdelingen) is een bij wet geregelde controletaak in Nederland. De wettelijke grondslag voor het uitvoeren van MTV-controles is artikel 50 van de Vreemdelingenwet 2000. De controles vinden plaats op wegen, in treinen, op het water en bij luchtverkeer. Ze worden in het gebied bij de landsgrenzen van Nederland gehouden.

Waarom spreken jullie de minister van Defensie aan?

De minister van Defensie en de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid zijn verantwoordelijk voor grenscontroles door de Koninklijke Marechaussee. In antwoord op vragen van leden van de Tweede Kamer hebben zij laten weten dat etniciteit in combinatie met andere kenmerken een rol mag spelen bij grenscontroles. Daarmee staan zij toe dat de Koninklijke Marechaussee burgers discrimineert. Dat is schadelijk voor de burgers die dat treft, draagt bij aan stigmatisering van etnische minderheden, tast het vertrouwen in de overheid aan, en blijkt niet effectief bij de bestrijding van criminaliteit.

Wat is de impact van deze rechtszaak op burgers?

We hopen dat de Koninklijke Marechaussee naar aanleiding van deze rechtszaak zal stoppen met discriminerende grenscontroles. Dat zal hoe dan ook moeten gebeuren als de rechter ons gelijk geeft. Vanaf dat moment mag etniciteit niet meer gebruikt worden bij selectiebeslissingen van marechaussees of als onderdeel van een risicoprofiel. Daardoor zal discriminatie hopelijk niet of nauwelijks meer voorkomen.

Ook willen we door het voeren van zo'n juridische procedure aan burgers laten zien, en vooral aan de mensen die last hebben van etnisch profileren, dat ze er niet alleen voor staan. Etnisch profileren is verboden en discriminatie is geen onontkoombaar feit waar iemand zich bij neer hoeft te leggen. Mensen die etnisch geprofileerd worden (en zich ertegen uitspreken), moeten er op kunnen rekenen dat er organisaties aan hun kant staan en met hen strijden tegen dit onrecht.

Denk je dat je vanwege jouw afkomst of huidskleur bent gecontroleerd of ben je discriminerend behandeld door een medewerker van de Koninklijke Marechaussee? Deel dan je ervaringen met een antidiscriminatiebureau. Daar staan klachtbehandelaars voor je klaar. Zij bieden een luisterend oor en ondersteuning bij het voeren van een klachtenprocedure. Ga naar melddiscriminatie.nu, of bel het gratis nummer 0800-1237.

Wat gebeurt er als jullie de rechtszaak winnen?

Dat betekent dat de rechter de Koninklijke Marechaussee verbiedt om etniciteit te gebruiken bij selectiebeslissingen en in risicoprofielen voor grenscontroles. De Koninklijke Marechaussee zal dan haar werkwijze moeten aanpassen.

Bovendien zal die uitspraak doorwerken in de regels over wat de politie en andere wetshandhavers wel en niet mogen doen bij bijvoorbeeld verkeers- en identiteitscontroles van niet-verdachte mensen. Ook hopen we dat - als de rechter ons in gelijk stelt - deze uitspraak effect zal hebben op de discussie over noodzakelijke maatregelen tegen etnisch profileren in andere Europese landen.

Is deze rechtszaak uniek?

Nog niet eerder heeft in Nederland een coalitie van maatschappelijke organisaties en individuen een rechtszaak gevoerd om zo etnisch profileren bij wetshandhaving te stoppen. In onder meer Spanje en Frankrijk lopen al wel [vergelijkbare rechtszaken](#). Uniek aan de zaak in Nederland is dat het gaat om etnisch profileren aan de Europese binnengrenzen. Bij dat grenstoezicht speelt etniciteit - in combinatie met andere kenmerken/criteria - een expliciete rol in de selectiebeslissingen en risicoprofielen van de Koninklijke Marechaussee. Ook dat is bijzonder.

Hoe gaat dat etnisch profileren?

Marechaussees besluiten om de ene persoon die de grens passeert wél te controleren en de andere niet. Die selectiebeslissingen - dus dat onderscheid tussen mensen - is mede ingegeven door de (veronderstelde) etniciteit van de mensen. Het is belangrijk te bedenken dat het bij de selectiebeslissingen niet gaat om mensen die verdacht worden van een specifiek strafbaar feit.

Marechaussees leggen een link tussen bepaalde criminaliteitsfenomenen en etniciteit. Het gaat daarbij om iemands (veronderstelde) etniciteit en niet om iemands nationaliteit in juridische zin. Ook hanteert de Koninklijke Marechaussee risicoprofielen waarin etniciteit, naast andere kenmerken, is opgenomen. Door deze werkwijze en risicoprofielen worden 'niet-witte' mensen sneller, eerder of vaker gecontroleerd dan 'witte' mensen. Dat is etnisch profileren.

Is etnisch profileren beleid?

De werkwijze en het beleid van de Koninklijke Marechaussee leidt tot etnisch profileren. De wettelijke bevoegdheid voor grenstoezicht is ruim en vaag geformuleerd. De handelingsvrijheid (discretie) van marechaussees is groot. En er zijn geen strikte instructies. Dat biedt ruimte voor (subjectieve) inschattingen en vooroordelen. Ook is er geen systematisch toezicht op de uitvoering. Deze grote handelingsvrijheid werkt etnisch profileren in de hand. Daarnaast hanteert de Koninklijke Marechaussee ook risicoprofielen die etnisch geladen zijn. Dat etnisch profileren beleid is, blijkt ook uit antwoorden op vragen van Kamerleden. De bewindspersonen die verantwoordelijk zijn voor de Koninklijke Marechaussee (KMar) schrijven: *"De KMar gebruikt profielen die berusten op historische ervaringen en cijfers, informatie, inlichtingen en risico-indicatoren. Op basis van deze profielen wordt met behulp van technische middelen bepaald wie wordt gecontroleerd. Ook wordt gekeken naar afwijkingen van de norm, risico-indicatoren en specifieke signaleringen van personen. Het uiterlijk voorkomen (waaronder etniciteit) kan hier onderdeel van uitmaken, maar altijd in combinatie met andere objectieve indicatoren of informatie."*

Hoe vaak komt etnisch profileren voor?

Dat weet niemand precies. De uitvoering van het grenstoezicht wordt niet systematisch gemonitord. Er zijn dan ook geen (publieke) cijfers over onder meer het aantal mensen dat wordt gecontroleerd, het aantal strafbare feiten dat daarbij aan het licht is gekomen, etcetera. Er zijn wel **onderzoeken** die erop wijzen dat er opvallend veel 'niet-witte' mensen worden gecontroleerd. Maar, hoeveel vaker 'niet-witte' mensen worden gecontroleerd (de disproportionaliteit), is onbekend.

Etnisch profileren zal wel effectief zijn, toch?

In discussies over etnisch profileren wordt vaak aangenomen dat het effectief is, terwijl er geen serieus onderzoek is waaruit daadwerkelijk blijkt dat etnisch profileren effectief is voor de bestrijding van criminaliteit. En nog belangrijker: etnisch profileren is in strijd met de Nederlandse wet en de mensenrechten. Bij de bestrijding van criminaliteit moeten wetshandhavers zoals de Koninklijke Marechaussee zich aan de wet houden.

Is er een oplossing? Kan je etnisch profileren voorkomen?

Ja! Een oplossing is dat etniciteit niet langer wordt gebruikt bij selectiebeslissingen en in risicoprofielen voor controles van niet-verdachte mensen. Om te controleren of dat ook echt niet meer gebeurt, is het essentieel dat de uitvoering van MTV-controles systematisch wordt gemonitord. Dat kan aan de hand van stopformulieren waarop de aanleiding voor de controle, wat de controle heeft opgeleverd (*hit rate*), en enkele gegevens over de gecontroleerde worden vastgelegd. Maar er is meer nodig. Er moeten ook instructies komen over hoe het wél moet. Marechaussees moeten leren wat wel en niet mag, zodat zij professioneel – eerlijk en effectief – gaan selecteren. Als er nieuwe risicoprofielen worden

opgesteld en gebruikt, moeten die gedegen getoetst worden. En die risicoprofielen moeten niet discriminerend uitwerken.

Welke maatregelen zijn bewezen effectief bij het voorkomen van etnisch profileren?

Daar is nog niet veel studie naar gedaan. Wel verscheen in 2018 een [onderzoek](#). In dat onderzoek is ook gereflecteerd over de maatregelen van de Nederlandse politie. De onderzoekers schrijven dat de maatregelen die de Nederlandse politie neemt tegen etnisch profileren vooral gericht zijn op het veranderen van (de vooroordelen van) de individuele agent. Maar, het gedrag van agenten is 'ingebod in organisatorische en institutionele structuren. Trainingen "raken" deze structuren niet aan en het is mede daarom de vraag of trainingen effectief zijn'. De onderzoekers adviseren daarom ook om kritisch te kijken naar 'structuren' zoals het repressieve veiligheidsbeleid, preventief fouilleren, de patseraanpak en de dynamische verkeerscontrole.

Helpt meer diversiteit op de werkvloer tegen etnisch profileren?

Wellicht. Maar 'diversiteit' gaat over veel meer dan de samenstelling van het personeelsbestand. Het gaat over een fundamentele organisatie- en cultuurverandering, waarbij organisatie-breed beleid voor diversiteit en inclusie wordt ontwikkeld en ingevoerd. Bovendien zou niet-naleving consequenties moeten hebben.

Wat is het verschil tussen de Douane en de Koninklijke Marechaussee?

Soms wordt de Koninklijke Marechaussee verward met de Douane, of marechaussees met medewerkers van de Douane. Zo zeggen veel mensen dat ze op Schiphol door de douane zijn gegaan, terwijl ze eigenlijk de paspoortcontrole van de Koninklijke Marechaussee bedoelen. Marechaussees en Douane-functionarissen zijn beide wetshandhavers, maar ze hebben andere taken, bevoegdheden en uniformen. Bedenk: de Marechaussee gaat over mensen en de Douane over goederen.

Waarom doet Amnesty International mee?

Amnesty bracht eind 2013 twee rapporten uit over het probleem en de gevolgen van etnisch profileren in Nederland: 'Proactief politieoptreden vormt een risico voor mensenrechten' en 'Gelijkheid onder druk'. In beide rapporten staan aanbevelingen die de basis vormen voor Amnesty's inzet voor een effectieve aanpak van etnisch profileren. Mede door onze lobby en voorlichting is er veel meer aandacht gekomen voor het probleem van etnisch profileren en hebben verantwoordelijk bewindspersonen maatregelen genomen. Dat tegelijkertijd wordt toegestaan dat de Koninklijke Marechaussee (KMar) een werkwijze heeft waarbij sprake is van etnisch profileren, vindt Amnesty onbegrijpelijk. Maatschappelijke discussie hierover heeft niet geleid tot aanpassing hiervan. Daarom heeft Amnesty besloten om mee te doen aan deze rechtszaak, en de rechter te vragen om een grens te trekken en discriminatie bij grenscontroles te verbieden. Meer weten over Amnesty's werk tegen etnisch profileren? Lees [hier](#).

[Februari 2020]